

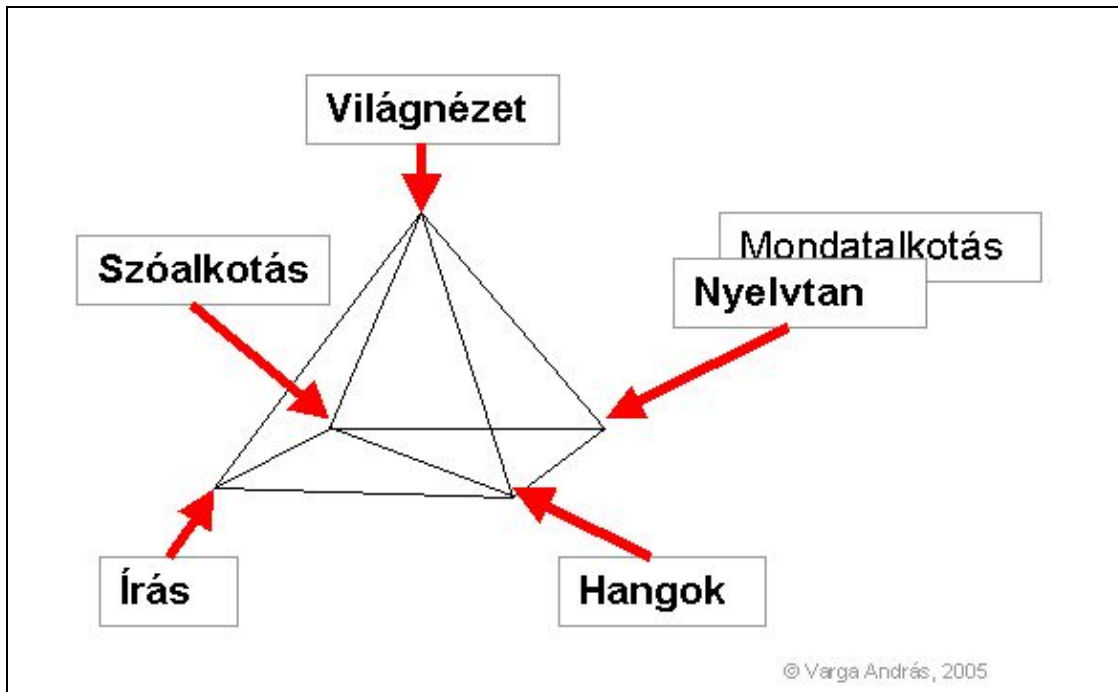
Szerves és szervetlen nyelvtudomány

Szerves és szervesetlen nyelvtudomány

Bevezető

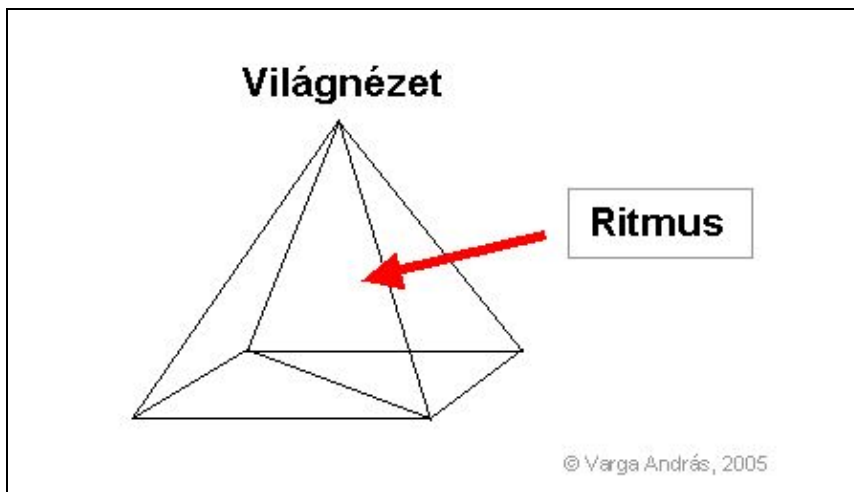
A szerves és szervesetlen nyelvtudomány a szemünk előtt birkózik egymással, de csak ott, ahol ezt a küzdelmet engedélyezik. A két megközelítést mutatja be ez a rövid írás.

A szerves nyelvtudomány – a nyelvtani piramis

1–1.Ábra Szerves nyelvtudomány: Nyelvtani piramis.

A szerves nyelvtudomány egyik lehetséges, vagy inkább: egyik javasolt felépítése.

1–2.Ábra Szerves nyelvtudomány: A dobogó szív – a ritmus.

Szerves és szervesetlen nyelvtudomány

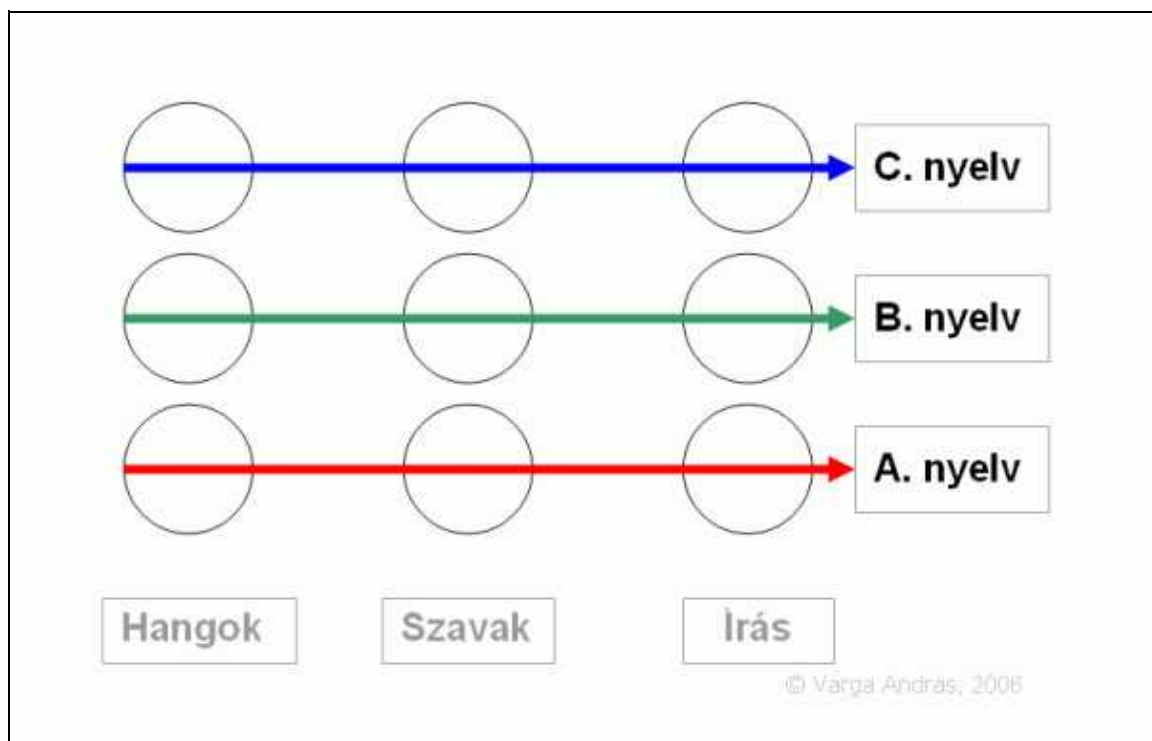
Az ősi nyelvekben a ritmus fontos szerepet játszott. Itt most csak a legfontosabbat kiemelve: a szöveg memorizálása sokkal könnyebb, ha ritmusa van a megjegyzendő szövegnek, amit tovább segíthet az egymással versengő szóvégződés a ritmusok végén (a verses forma).

A szerves nyelvtudomány egy egészként szemléli az emberi nyelvet, ahol is a hangok képzése, a hangok szerepe, a szavak képzése, (elkészítése), a mondanivaló megfogalmazása a szavak egymásután rakosgatása által – mind–mind szervesen egymáshoz kapcsolódtak és kapcsolódnak, az egyik oka lehet a másiknak, és fordítva is. Egymás kezét fogják, mint a jó testvérek.

A szavakat a hangokból alakítják, tudatos szóalkotás történik akár a hangok önálló jelentése alapján, akár már létező – kialakított és elfogadott – szavak alapján. Lehetséges a kettő vegyülete is.

Az írás egy vezérelv alapján épül fel, amely kapcsolódik a szóalkotáshoz is és a hangokhoz is. A mondatok felépítése is egy – vagy több, de jól meghatározható – elvet követ.

Ha egymás alatt felsoroljuk a különböző emberi nyelveket oly módon, hogy a külön is vizsgálható területek egymás alá kerüljenek, akkor a szerves nyelvtudomány vizsgálati irányultságát az alábbi ábra szemlélteti talán a legegyszerűbben.

1–3.Ábra Szerves nyelvtudomány: A vizsgálódás irányultsága.

A szerves nyelvtudományt csak olyan nyelveken lehet sikeresen kutatni és művelni, amelyek önmagukban fejlődtek, de legalábbis volt számukra olyan időszak, amikor belső fejlődés eredményeként egy elvre felfűzhetően, saját maga alakította valamely nyelvi területét, például akár az írás (kép~, szó~, szótag~, hang~) vagy a szó– vagy a mondatképzés területét. Vagy más területet.

Szerves és szervetlen nyelvtudomány

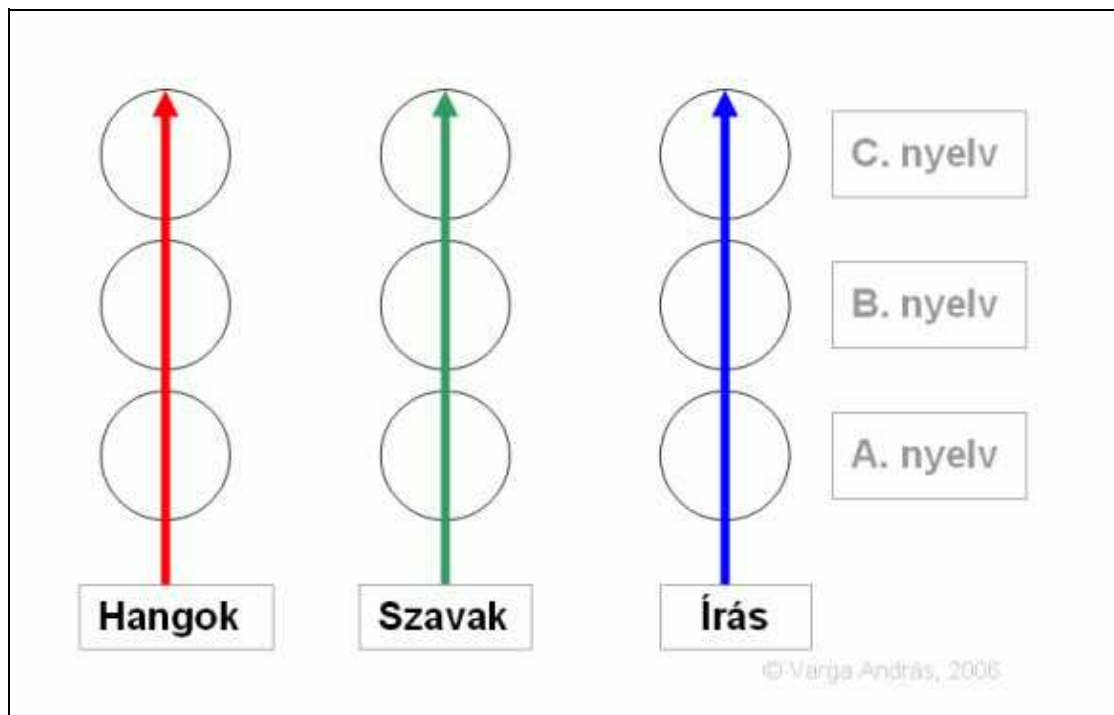
Minél szakadozottabb egy nyelv szövege, minél kevesebb az összefüggés a hangok és a hangokból álló szavak tartalma között, a szavak készítése és a mondatrészek, a mondatrészek és a mondat készítése között, minél inkább eltávolodott egy nyelv saját maga őseitől, ősi felfogásától, egyszerűen követhető ősi elvétől (vagy elveitől), minél több más, idegen hangot, szót és szó szerkezetet magába olvasztott, annál nehezebben lehet sikert elérni a nyelv elemzése során a szerves nyelvtudomány vizsgálati módszereivel és eszközeivel.

Egy hordalék nyelv (pidgin–nyelv) leírásához hatalmas apparátus kell, mert ezek elemei úgy állnak szét, mint azon szalmaszálak, amelyeket a szél össze–vissza fűtt a szénaboglyákból. Minél szervezesebben épül fel egy nyelv, leírásához annál apparátus szükségeltetik.

A pidgin nyelvek elemzése a szervetlen nyelvtudomány eszközeivel és módszereivel a legsikeresebbek.

A szervetlen nyelvtudomány

A szervetlen nyelvtudomány vizsgálati irányultságát az alábbi ábra szemlélteti egyszerűen.

1–4.Ábra Szervetlen nyelvtudomány: A vizsgálódás irányultsága.

A mai beszélt nyelvek mind–mind a hordalékosodás irányában változnak, pontosabban fogalmazva: abba az irányba változnak a leggyorsabban, hiszen átveszik a más nyelven legyártott szót (természetesen az ahhoz tartozó fogalmat), az azt használó környezetet, szó szerkezeteket, amelyek csak rokon–felépítésű nyelvekben bírnak ugyanazzal a jelentéssel, ezáltal rontják a nyelv szövetét, mert olyan elemeket építenek be a nyelvbe, amely nem sajátja.

A mai nyelvek és a jövő nyelvei egyre inkább a szervetlen nyelvtudomány módszereivel elemezhetők sikeresen. A beszélt nyelv egyre inkább hasonlítandó olyan ruhára, amely szakadozik, fokozatosan és folyamatosan szétszakad – néha összevarrnak rajta valamit –, de ez keveset segít:

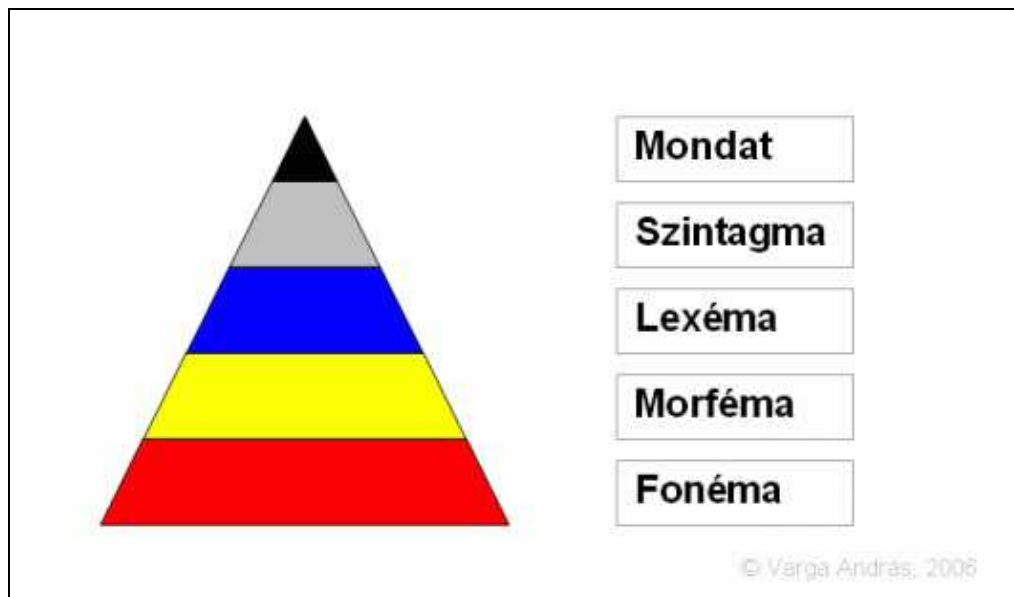
Szerves és szervetlen nyelvtudomány

nyelvi rongyokban járunk lassan mi is, a szomszédaink is, és fogunk járni egyre inkább.

A szervetlen nyelvtudományt művelői pedig szakítják szét a hajdan volt, szép ruháinkat, helyette rongyokat kínálnak, melyek viszont garantáltan (EU) csereszabatosak. (M e g k a p j u k . m á s t ó l . a n n a k . r u h a – r o n g y á t .)

A szerves nyelvtudományt egy piramis formájában ábrázoltuk, ahol is a csúcspontokon helyet foglaló, önállóan megfogalmazható nyelvészeti kutatási területek "látják" egymást, kapcsolatban vannak egymással (majdnem mindegyik mindegyikkel, egyedül a mondataalkotás és az írás nem áll egymással szerves kapcsolatban – az ábra szerint). A szervetlen nyelvtudomány szerveződési és gondolkodási ábráit is elkészíthetjük, ezeket mutatjuk be az alábbiakban.

A szervetlen nyelvtudomány egyik meghatározása az alábbi. A nyelv elemekből áll, amely elemek egymással rendszert alkotnak. Ezen nyelvi elemrendszer hierarchikus felépítésű, a logikailag alacsonyabb szinten álló elemekből magasabb logikai szinten lévő egységek hozhatók létre, a magasabb szintű logikai egységekből pedig még magasabbak. Az egész hierarchikus felépítés egy piramishoz hasonló ábrát mutat, lásd alább.

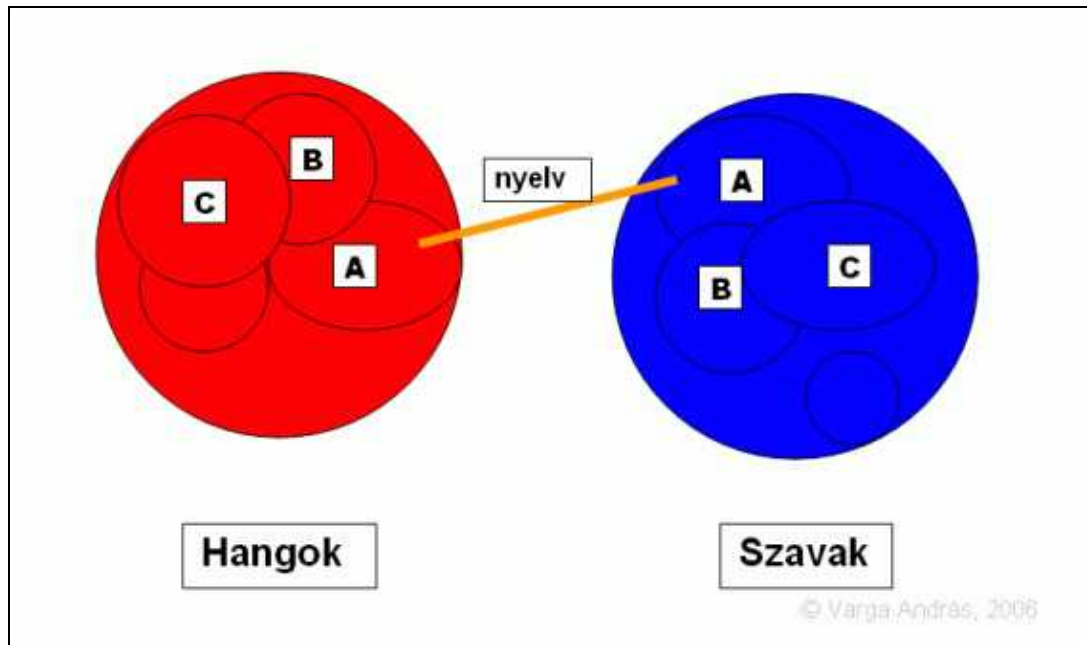

1–5.Ábra Szervetlen nyelvtudomány: A nyelvi egységek szintjei.

Ennek a piramisnak bármely szintjén helyet foglaló elem bármikor lecserélhető egy másikra, vagy elhagyható, bármikor új elem tehető be, a változás hatása csak az egy szinttel feljebb található logikai szinten még érezhető lesz, annál magasabb szinten már nem.

Megjegyzés: Fonéma: hang, morféma: szóelem, lexéma: szó, szintagma: szó szerkezet.

Egy másik ábra mutatja be azt, hogy a szervetlen nyelvtudomány nyelveken átívelő módon foglalkozik egy-egy nyelvészeti területtel, azokat egymással összehasonlítja, és ebből következtetéseket von le. Mindig – az adott területen található jelenségeknek a saját nyelvvel közvetlen kapcsolatának átfogóbb elemzése – nélkül.

1–5.Ábra Szervesetlen nyelvtudomány: A nyelvi területek felosztása.

Az eddig elmondottak és bemutatottak alapján magam részéről a magyar nyelvnek a szerves nyelvtudomány útján való további megismerését tartom kívánatosnak és a és a magyar nyelv mélyebb megismeréséhez vezető, követendő útnak. A hivatalos nyelvtudomány ma a szerves utat járja. Ehhez minden eszközt és segítséget megkap és megad, a hivatalos fórumokon, előadásokon, könyvekben, az interneten, mindenütt ezek hozzáférhetők, a szakmai előrehaladás minden lépcsője eme felfogás képviselőinek jár... holott ez idegen a magyar nyelv szerves felépítésétől.

Érdekes bemutatni azt a helyzetet is, hogy amíg a szerves nyelvtudomány megengedhetőnek, akár kívánatosnak is tarthatja – vagy tartja – a nyelvek és azok egyes összetevőiknek egymással való összehasonlítását, az összehasonításnak a kutatását, addig a szervesetlen nyelvtudomány néhány területén alapmegközelítésben kizárja ezen vizsgálódásnak akárcsak a lehetőségét is.

Két konkrét példát hozok fel állításom igazolására.

Az első ilyen példa – a szervesetlen nyelvtudomány egyik alaptétele, amely így hangzik: "Nyelv és világkép között nincs és nem is lehet kapcsolat, hiszen a nyelvi jelek önkényesek." Itt kiemelendő a "nem is lehet kapcsolat" megfogalmazása, ugyanis olyan kijelentés ez, amelyet indokolni kellene, indokolni illik. El is hangzik az indoklás, méghozzá a következő: "hiszen a nyelvi jelek önkényesek".

Formális logika szerint fenti mondat a következőképpen hangzik helyesen: "Ha feltesszük, hogy a nyelvi jelek önkényesek, akkor nyelv és világkép között nincs kapcsolat." Ebben a sorrendben és ebben a formában lesz logikailag helyes. Az a kijelentés, hogy "nem is lehet kapcsolat", logikailag nem következik az eddigiekből, hanem a megfogalmazó részéről a dolognak egyfajta továbbgörgetése, de – most már – magyarázat és indoklás nélkül. Logikusan végiggondolva az állítás a következő: Ha a nyelvi jelek önkényesek, akkor nyelv és világkép között nincs kapcsolat." Na, ezzel nem lehet NEM egyet érteni. Ez valóban így van. Ha valami önkényes és tetszőleges, akkor nincs kapcsolat. Bár... Lehet mondjuk finomítani a megfogalmazáson, mondjuk a következőképpen: "Amilyen mértékben a nyelvi jelek önkényesek, olyan mértékben nincs kapcsolat nyelv és világkép között." Ez u g y a n a n n a k a kijelentésnek egy általánosabb érvényű

megfogalmazása, jobban elfogadható, mert árnyaltabb, és szélsőséges esetben tartalmazza az eredeti megfogalmazását is: amennyiben ez a mérték nulla, úgy nulla az eredmény is. Vagyis ha nincs az egyik, akkor nincs a másik sem – ahogy ez az eredeti állításban is szerepelt.

De – vegyük észre – nem ez az állítás az elfogadott! Pedig sokkal nagyobb területet fedne le eme utóbbi állítás (megfogalmazás), mint az eredeti, amiből kiindultunk. Hogy miért nem ez került mégis megfogalmazásra, ehhez itt és most nem fűznék megjegyzést. De mindenkinek lehet rajta gondolkodni.

Visszatérve a nyelvi jelek önkényességét megfogalmazó, eredeti állításhoz, minden hallgató számára egy mondanivaló hangzik ki belőle újra és újra: "Nincs és nem is lehet kapcsolat nyelv és világkép között". Ez a mondanivaló belesugárzódik a fejbe, az értelembe, a vérbe, az idegrendszerbe, az egész szellembe.

Idézzük fel: milyen alapon is állítják ezt? Azon az alapon, "mivel a nyelvi jelek önkényesek". Tehát indoklás megvan, ellenőrizni bármikor lehet... És nagy–nagy hallgatás arról, hogy indoklásként az szerepel az, amely egyébként feltételezésként él, és maga az állítás csak olyan mértékben igaz, amilyen mértékben a feltételezés – egy vizsgált nyelv esetében – igaz.

Azt pedig már korábban megállapítottuk, hogy minél inkább összehordott jellegű egy nyelv (hordaléknyelv), annál inkább igaz a fenti kijelentés. Egy hordalék nyelvre – teljesen igaz lesz.

A második példa a következő (minden általános iskolai nyelvtankönyvben szerepel): "A hangok önálló jelentéssel nem bírnak". (Ez a következőket sugallja: ne is tessék kérem a hangok jelentését vizsgálni, mert ilyen nincs!) Ezt a posztulátumot nem lehet logikai érvekkel támadni, ugyanis – így ahogyan megfogalmazták – igaz. Ugyanis ö n m a g á b a n semminek sincs jelentése – bár létezhet valami önmagában –, de jelentést valami mindig csak máshoz viszonyítva kaphat. (Ennek bővebb kifejtését lásd a filozófusoknál....)

Önmagában egy csirkének nincs "jelentés"–e. De mindjárt jelentéssel bír, ha megvizsgáljuk egy éhes ragadozó–húsevő szempontjából (számára ennivaló), az anyukája szempontjából (édes, kicsiny gyermeke), egy festő szempontjából (a sárga színe és gyermeki tulajdonságai mit sugallnának a kép kompozíciójában), és még lehetne folytatni a sort. Vegyük észre: ahány nézőpont, annyi jelentés!

Ugyanígy van a beszédhangokkal is: a hangoknak nem önmagukban van vagy l e h e t egyáltalán jelentése, hanem valamely n é z ő p o n t b ó l . n é z v e ! Egy ilyen nézőpont például az a világnézet, amelyben, vagy amelyhez kapcsolódóan a nyelvnek az elemei – és ebben feltétlen beleértjük a hangokat– megszületettek és élnek, hatnak.

Fentieknek megfelelően a szerves nyelvtudomány s e m azt állítja, hogy a hangok önmagukban bírnak/bírhatnak jelentéssel, hanem – világnézeti szempontból nézve – hordoznak, vagy: hordozhatnak jelentést. És hogy valóban hordoznak is jelentést, arra egy példa a tibetiek "óm"–ja ("aum"–ja), ahol is ők tudják (igenis tudják), hogy ez a hang milyen jelentést hordoz. A jelentést a hangokhoz kapcsolódó világnézet hordozza. Tehát – és ez konkrét állításunk – a hangok és a világnézet összekapcsolása telíti, vagy telítheti a hangokat jelentéssel.

Fentiekből látható, hogy a szerves nyelv kutatásban a hangok és a világnézet, a hangok és a hangokból képzett szavak – összekapcsolva a világnézettel – kutatható területként jelenik meg, miközben a szervetlen nyelv kutatásban ezek között az összefüggés kutatása nemcsak hogy nem adódik automatikusan, hanem ennek a kutatásnak a lehetőségét is kizárják "ex chatedra" tett

kijelentésekkel.

Összefoglalás

Röviden bemutattam a szerves és szervetlen nyelvtudománynak világnézetét, megközelítési módjait. Ráműtöttem, hogy a szervetlen nyelvtudomány az, amelyet lassan egy évszázada a hivatalos nyelvészet művel, eközben minden erővel gátolva a szerves nyelvtudomány művelését.

Azt is bemutattam, hogy minél inkább hordalékból/hordalékként épül fel egy nyelv, annál inkább igaz lesz benne/rajta a szervetlen nyelvtudomány alaptétele: semmi – semmivel nincs összefüggésben, minden önkényes és lecserélhető (idővel pedig eldobható).

Az is bemutatottam, hogy egyre inkább az elszervetlenedés irányába várhatók a nyelvi változások. Ennek előmozdítói között ott vannak – sajnos – a hivatalos nyelvészek is, akik sokszor főfoglalkozásban szervetlenítik a magyar nyelvet. Az elszervetlenítési folyamatnak legnagyobb akadályozója pedig – jelenleg – a nyelvi leleményesség. Pedig fő akadályozói a hivatásos nyelvészek lehetnének, ha főfoglalkozásban visszatérnének a magyar nyelv szerves tulajdonságainak kutatásához, és annak belső tulajdonságai alapján tennének javaslatot, javaslatokat a nyelv továbbfejlődésének irányára, a folyamat előmozdítására, a magyar nyelv szerves tulajdonságainak további megőrzésére.

Amíg ez nem történik meg, addig a szerves nyelvtudomány művelői fokozottan és folyamatosan számíthatnak munkájuk lenézésére és olyan titulusok viselésére, mint "amatőr, álmodozó, délibábos kergető" és társaik. Legsúlyosabb esetben pedig a hivatalos nyelvészek nem bocsátkoznak a kérdés tárgyalásába, mert "tulajdonképpen nem nyelvészeti probléma, hanem pszichikai, pszichiátriai, a nemzeti tudat kóros elváltozásával hozható kapcsolatba". (idézte: Bereczki Gábor: A magyar nyelv finnugor alapjai, Univeritas Kiadó, Bp.,2003.)

A "www.osnyelv.hu" honlapon alapvetően a szerves nyelvtudomány vizsgálati területei kapnak teret, hiszen ezek máshol nem nagyon jelenhetnek meg, összességükben pedig végképp nem.

Végezetül tiszteletemet szeretném kifejezni a szerves nyelvtudomány – számomra – legnagyobbjai előtt, úgymint

- Bolyai János: kiadatlan nyelvészeti iratok
- Hamvas Béla: Scientia Sacra
- Karácsony Sándor: A magyar észjárás
- Magyar Adorján: Ősműveltség
- dr Balla Zoltán: A szemléletes gondolkodás logikája
- Továbbá: Lange Irén, Varga Csaba, dr Végvári József, Pap Gábor nyelvészeti munkái